

Світлана БІЛА
(Дрогобич, Україна)

МЕТОДИ І ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Дослідницька діяльність є провідною формою організації освітнього процесу у Новій українській школі. Адже, саме самостійна науково-пошукова робота учнів забезпечує формування у них позитивної мотивації до навчання, інтелектуальної активності, інформаційної, логічної, аксіологічної компетентностей, а також історичного і критичного мислення [9, 35]. Особливо актуальними є організація наукових досліджень учнів у старшій школі, що зумовлене специфікою історії новітнього періоду та потенційними можливостями та пізнавальними потребами та інтересами самих школярів [1, 100; 8].

В умовах сучасної російсько-української війни учні випускних класів закономірно цікавляться подіями цієї новітньої трагедії, оскільки вони мимоволі є свідками злочинів російської федерації проти української нації, практично в кожній родині є воїни ЗСУ, в деяких сім'ях найближчі родичі загинули, потрапили в полон або пропали безвісти. Відтак, в учнів сформований стійкий інтерес до аналітичної та пошукової роботи [3, 5–7].

Напрями учнівських досліджень про російсько-українську війну можуть бути міждисциплінарного характеру і включати різноманітні аспекти: передумови російсько-української війни, що склалися у 1991–2013 роках; революція Гідності як чинник формування нової зовнішньо-політичної реальності; розгортання бойових дій на сході України у 2014–2021 роках як свідчення гібридної війни росії проти України; причини повномасштабного вторгнення та цілі росії 24 лютого 2022 року; міжнародний вимір війни: реакція ООН на відкриту агресію росії проти України; допомога європейських країн Україні під час російсько-української війни: політичні, економічні, соціальні аспекти; військова допомога НАТО Україні; хаос у міжнародній політиці як прямий наслідок агресії росії проти України; оборонні та наступальні опера-

ції ЗСУ; Герої російської української війни: біографічні дослідження, історичні портрети; повсякденне життя пересічних українців в умовах війни; моє життя і життя моїх однолітків в умовах війни: освіта, дозвілля, проблеми; внутрішньо переміщені особи та емігранти: порівняльні аспекти проблем адаптації і працевлаштування; волонтерський рух в Україні та закордоном: масштаби допомоги військовим та цивільним; російська пропаганда та фейки як інструмент сучасної війни; соціальні мережі та формування громадської думки про сучасну війну; проблеми формування медіаграмотності в умовах війни; знищення української культурної спадщини в умовах сучасної війни: факти і наслідки; образ війни у художніх кінофільмах, художній літературі та мистецтві; воєнні злочини росії проти України: факти і наслідки; міжнародні інструменти притягнення росії до відповідальності як країни-агресора [2, 278–279].

Дослідницьку діяльність учнів слід організовувати як на уроках так і в позаурочний час. Основними формами організації дослідницької діяльності учнів є уроки дослідницької спрямованості, уроки-практичні заняття, уроки-семінари, наукові факультативи та наукові історичні гуртки [6, 10]. На уроках семінарських заняттях учні мають змогу презентувати власні доповіді-презентації про події сучасної війни та наукові есе [11]. На уроках-практичних заняттях вчитель має змогу спонукати учнів до критичного аналізу офіційних урядових документів та міжнародних документів, контент-аналізу публікацій ЗМІ, порівняльних досліджень медіаматеріалів. Доцільно також організовувати критичний та порівняльний аналіз візуальних джерел, присвячених проблемі сучасної російсько-української війни, зокрема фотографій, плакатів, карикатур, мемів, тощо. Ефективним прийомом є дослідницька робота учнів з історичними тематичними картами, самостійне укладання учнями інтерактивних карт бойових дій.

З метою дослідження діяльності військових, волонтерів, пожежників, представників силових структур, а також життєдіяльності та повсякдення пересічних людей під час сучасної російсько-української війни доцільно застосовувати метод усної історії, зокрема здійснювати наративні інтерв'ю [5].

Значний дослідницький потенціал має виконання старшокласниками інформаційних, дослідницьких, творчих, міждисциплінарних проєктів [4]. Результати проєктної діяльності учнів про су-

часну російсько-українську війну можуть бути різноманітні: мультимедійні презентації, наукові історичні есе, власні тематичні колекції мемів та карикатур, аналітичні огляди-звіти про художні фільми, пісні, поезію та інші твори мистецтва, відеоінтерв'ю, документальні мініфільми, вебсайти пам'яті про сучасних Героїв, шкільні музеї війни, створення інфографіки та цифрових карт, інтерактивні виставки, результати усно-історичних досліджень.

Отже, різноманітні форми і методи організації дослідницької діяльності учнів при вивченні подій сучасної російсько-української війни забезпечують розвиток в старшокласників критичного мислення, здатності відрізнити правдиву інформацію від фейкової, формують історичну пам'ять, науковий світогляд та пізнавальну активність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла С. Методичні засади організації науково-дослідницької діяльності учнів та студентів при аналізі письмових спогадів пересічних людей. *Молодь і ринок*. 2025. № 1 (233). С. 100–106.

2. Біла С. Я., Гриценко Г. З. Методи дослідницької та творчої діяльності учнів та студентів як інструменти формування історичної пам'яті при вивченні новітньої історії та громадянської освіти у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти. *Актуальні проблеми теорії і методики навчання історії, географії та громадянства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 20 березня 2025 р.* Запоріжжя: ЗНУ, 2025. С. 276–281.

3. Біла С., Лозинська І. Методи формування історичної пам'яті в учнів старшої профільної школи про події російсько-української війни. *Актуальні питання гуманітарних наук / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 87. Том 1. С. 5–11.

4. Вітюк М. Використання методу проектів на уроках історії. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*. 2019. № 3, квітень. С. 54–55.

5. Горчакова А. «Усна історія», як засіб формування історичної пам'яті здобувачів освіти старших класів. URL: <https://genezum.org/library/usna-istoriya-yak-zasib-formuvannya-istorichnoi-pamyati-zdobuvachiv-osvity-starshyh-klasisv>

6. Костюк І. А. Практичні заняття з історії як засіб розвитку критичного мислення та дослідницьких навичок учнів. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання*. 2014. № 1–2. С. 6–8.

7. Курлянчик О. Дослідницька та пошукова робота на заняттях історії. *Весняні наукові читання – 2021, LXIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. м. Суми, 15 березня 2021 року*. Суми, 2021. С. 45–50.

8. Малієнко Ю. Б. Дослідницька діяльність старшокласників на уроках історії. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nauk_praz/2011/2011_1_21.pdf 19

9. Мороз П. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: метод. посіб. Київ: Пед. думка, 2012. 128 с.

10. Моцак С. Організація пошуково-дослідницької старшокласників з історії України в умовах позаурочної навчальної діяльності. *Педагогічні науки, теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 4–5 (14–15). С. 255–263.

11. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. Навчальні презентації: рекомендації до складання: метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 2015. 112 с.